

**МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ,
ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ**

ПРОГРАМ

УЗГОЈА ГОВЕДА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Бања Лука, децембар 2009. година

Службени гласник: 32/ 10
Датум: 27.01.2010. године

На основу члана 3. став 3. Закона о сточарству („Службени гласник Републике Српске“, број 34/06) и члана 82. став 2. Закона о републичкој управи („Службени гласник Републике Српске“, бр. 118/08 и 11/09), министар пољопривреде, шумарства и водопривреде доноси

ПРОГРАМ УЗГОЈА ГОВЕДА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

1. Увод

Програм узгоја говеда у Републици Српској (у даљем тексту: узгојни програм) је скуп селекцијских метода и поступака којима се остварује генетско унапређење расположивих раса говеда у Републици Српској.

Узгојем се подстиче повећање ефикасности производње и узгоја домаћих животиња уз очување или побољшање њихове виталности, повећање економичности сточарске производње, побољшање квалитета сточарских производа, те очување генетске разноврсности домаћих животиња.

Узгојни програм одређује популације на којима се спроводи, узгојне циљеве, методе и поступке остваривања, учеснике спровођења и њихове међусобне односе.

2. Значај говедарства

Говедарство, као најзначајнија грана наше сточарске производње, представља мјерило развијености цјелокупног пољопривредног и прехранбеног сектора у Републици Српској. Вриједност продуката говедарства прелази 40% вриједности укупне пољопривредне производње Републике Српске. У Републици Српској се узгаја око 226.593 говеда.

Карактеристика говедарске производње код нас је заступљеност расе комбинованог типа производности, месо – млијеко и млијеко – месо, чију основу чини сименталско говече, а у источној Херцеговини то је гатачко говече, као аутохтони сој говеда. У равничарском дијелу Републике Српске све се више развијају фарме за производњу млијека, узгојем специјализованих раса за производњу млијека, као што је холштајн-фризијско говече.

Захваљујући повољним природним ресурсима Република Српска има одличне услове за развој сточарске производње. Један од најзначајнијих је пољопривредна површина по становнику (0,93 ха), а која је на жалост доста неискориштена. Велики проблем у развоју пољопривредне, па тако и говедарске производње, представља уситњеност посједа и мали број грла по фарми.

3. Стање говедарске производње у Републици Српској

Говедарска производња на простору Републике Српске била је добро развијена прије рата. Међутим, као посљедица ратних дејстава опада укупни број домаћих животиња, па тако и говеда.

У табели 1 приказано је бројно стање у говедарској производњи у периоду 1990–2008. године, а у табели 2 карактеристике говедарске производње у Републици Српској.

Табела 1 – Бројно стање у говедарству 1990–2008.

Р.бр.	Категорија/година	1990.	1997.	2008.
1.	Говеда	355.521	204.619	226.593
2.	Краве и стеоне јунице	255.975	147.326	163.586

Извор података: Републички завод за статистику

Према подацима у табели 1 видимо да укупни фонд говеда у односу на 1997. годину има тенденцију повећања.

Табела 2 – Карактеристике говедарске производње у Републици Српској (2008. година)

Р. бр.	Карактеристике	Количина	Јединица мјере
1.	Број говеда по хектару пп ¹	6,69	грло
2.	Просјечан број грла по фарми	3	грло
3.	Производња меса	6.300	тона
4.	Производња меса по крави	44,1	кг
5.	Принос млијека по крави	2.979	кг
6.	Производња млијека	389.000.000	кг
7.	Откуп млијека	120.000.000	кг

Извор података: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде – Анализа мљекарског сектора

Република Српска своју говедарску производњу треба усмјерити у зависности од регије и услова производње у тој регији, а на основу потреба и капацитета. У том смислу треба одредити примарне расе, које ће бити заступљене по појединим подручјима које одговарају агро-еколошком карактеру подручја.

3.1. Производња млијека

У контроли производности млијека налази се 7.305 грла, а укупан број је у константном порасту. Према подацима наведеним у извјештају о раду Агенције за узгој и селекцију у сточарству (у даљем тексту: Агенција) за 2008. годину, просјечна производња млијека код контролисаних грла по расама била је сљедећа:

Табела 3 – Производња млијека по расама за 2005. и 2008. годину у кг

¹ пп-пољопривредна површина

Р. бр.	Раса	2005.	2008.
1.	сименталске	4.370	4.924
2.	холштајн ²	6.200	6.535
3.	гатачко говече	4.145	4.469

За даље унапређење производње млијека и побољшање свих производних карактеристика домаће популације говеда неопходно је увести контролу производности млијека на цјелокупном стаду.

3.2. Производња меса

Производња говеђег меса у Републици Српској не задовољава потребе исхране домаћег становништва. Према подацима Републичког завода за статистику Републике Српске производња говеђег меса свих категорија у 2008. години била је 2.505 тона. Наведена количина обухвата производњу говеђег меса у регистрованим клаоницама, односно прерађивачкој индустрији, док производња меса у занатским радњама и за потребе властитог домаћинства није обухваћена овим истраживањем Завода, али је процјена да је укупна производња говеђег меса у 2008. години износила изнад 6.300 тона.

4. Популација говеда у Републици Српској

Квалитетно приплодна говеда уписана у Централни регистар матичних грла активни су дио популације која је непосредно укључена у спровођење узгојног програма.

Узгојни програм се спроводи за расе које се истичу у популацији говеда у Републици Српској а то су: сименталска и холштајн раса и гатачко говече.

Расе говеда узгајају се у чистој крви или се укрштају са расама намијењеним побољшању особина млијека или меса.

Природни ресурси Републике Српске, пружају сљедеће могућности развоја:

- брдско-планинска подручја, комбиновани тип говечета, тип месо – млијеко и тип месо,
- равничарска подручја, тип говеда за производњу млијека, тип млијеко – месо, и тов јунади за производњу меса.

Табела 4 – Узгојни принципи за сваку од раса према намјени коришћења у узгоју

Р. бр.	Раса	Узгојни циљ	Начело узгоја	Смјер производње
1.	сименталске	Млијеко – месо или месо – млијеко	Узгој у чистој крви, могућа примјена укрштања са црвеним холштајном	Комбиноване расе за производњу млијека и меса
2.	холштајн	Млијеко	Узгој у чистој крви	Раса за производњу млијека
3.	гатачко говече	Млијеко – месо	Узгој у чистој крви	Комбиноване расе за производњу млијека

² Напомена: Контрола се ради на малом броју фарми, а у контроли су обухваћена само боља грла.

				и мяса
--	--	--	--	--------

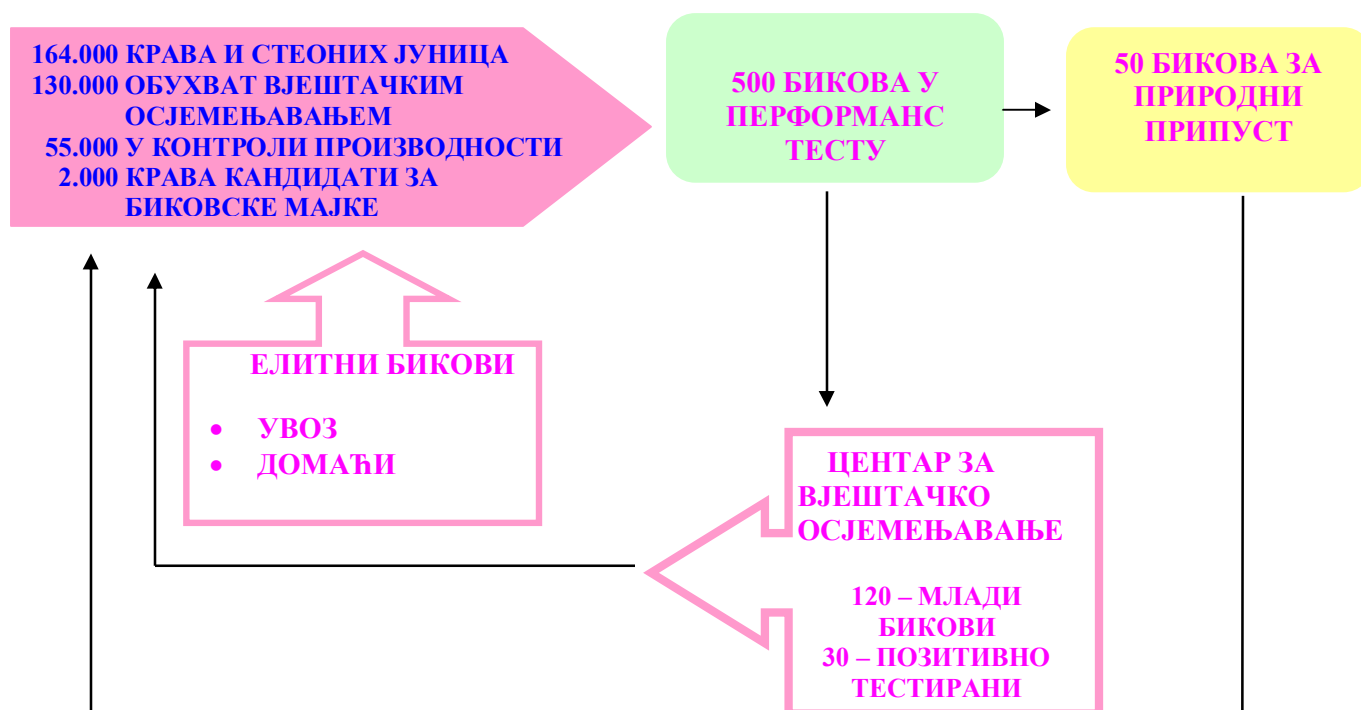
5. Узгојни циљеви

Узгојним циљем изграђује се пожељни генетски потенцијал животиња.

У одређивању узгојног циља узет је у обзир удио наслеђивања, привредни значај особина које се унапређују и могућност тачног мјерења особина које се желе унаприједити. При генетској изградњи говеда важност се придаје основним производним особинама (млијеко и месо), спољашњости грла и репродукцијским особинама.

Узгојни програм за цијелу популацију говеда у Републици Српској, представљен је на шеми 1.

Шема 1 - Узгојни програм

Табела 5 – Узгојни циљеви у погледу величине фарме

Подручје	Период	
	2010–2012.	2013–2015.
Брдско-планинска подручја	минимум 5 грла	10 и више грла
Равничарска подручја	минимум 10 грла	20 и више грла

5.1. Узгојни циљеви за основне производне особине приказано по расама су:

5.1.1. Сименталска раса

1) Производне особине:

- Млијечност крава мин. 5.500 кг у стандардној лактацији; млијечна маст мин. 4,00%, бјеланчевине 3,50%,
- Однос бјеланчевина и масти 1:1,15–1,20,
- Дневни прираст телади: мушка 1.200–1.300 грама, женска 1.100 грама,
- Рандман топлих полутки преко 60%,
- Удио мишића у трупу преко 65%,
- Просјечни проток млијека од 1,7–1,9 кг/мин.

2) Репродуктивне особине:

- Доб код прве оплодње, 15–18 мјесеци,
- Доб код првог тељења, 24–27 мјесеци,
- Производни вијек, 6 лактација,
- Сервис период до 100 дана,
- Индекс осјемењавања до 1,8,
- Интервал између тељења до 380 дана.

3) Екстеријерне карактеристике:

- Развијена мускулатура,
- Развијено и правилно постављено виме,
- Висина гребена бикова са завршеним растом 150–157 цм,
- Висина гребена крава са завршеним растом 135–140 цм,
- Маса тијела одраслих бикова од 1.100–1.200 кг,
- Маса тијела одраслих крава од 600–700 кг.

5.1.2. Холштајн раса

1) Производне особине:

- Млијечност крава мин. 8.000 кг, млијечна маст мин. 3,70%, бјеланчевине 3,30%,
- Проток млијека 2,2 кг/мин,
- Дневни прираст телади: мушка 1.100–1.200 грама, женска око 1.000 грама,
- Добро искориштавање хране.

2) Репродуктивне особине:

- Доб код прве оплодње, 15–17 мјесеци,
- Доб код првог тељења, 24–26 мјесеци,
- Производни вијек, 5 лактација,
- Сервис период око 100 дана,
- Индекс осјемењавања до 2,
- Интервал између тељења, 380–410 дана.

3) Екстеријерне карактеристике:

- Развијено и правилно постављено виме,
- Висина гребена крава са завршеним растом 135–145 цм,
- Маса тијела одраслих крава 650–750 кг.

5.1.3. Гатачко говече

1) Производне особине:

- Млијечност крава мин. 4.500 кг у стандардној лактацији; млијечна маст мин.4,00% бјеланчевине 3,50%,
- Дневни прираст телади: мушка 1.000–1.100 грама, женска 900 грама,
- Рандман топлих полутки преко 60%,
- Удио мишића у трупу преко 65%.

2) Репродуктивне особине:

- Доб код прве оплодње, 15–18 мјесеци,
- Доб код првог тељења, 24–27 мјесеци,
- Производни вијек, 6 лактација,
- Сервис период до 100 дана,
- Индекс осјемењавања до 1,8,
- Интервал између тељења до 380 дана.

3) Екстеријерне карактеристике:

- Развијена мускулатура,
- Развијено и правилно постављено виме,
- Висина гребена бикова са завршеним растом 135–140 цм,
- Висина гребена крава са завршеним растом 124–130 цм,
- Маса тијела одраслих бикова од 1.000–1.100 кг,
- Маса тијела одраслих крава од 450-600 кг.

6. Методе рада

Узгојна изградња говеда оствариће се током спровођења узгојног програма примјеном селекцијских метода и поступака.

Квалитетно приплодна грла тестирају се на основу властитих података (перформанс тест) односно на основу података о особинама потомака (прогени тест), у складу са правилником који прописује поступак оцјењивања узгојних вриједности, испитивање производности и тестирање на потомство приплодних и укрштених домаћих животиња.

За квалитетно спровођење узгојног програма и за подизање нивоа производње основа су:

- контрола млијечности,
- контрола квалитета млијека,
- контрола производње меса,
- линеарна оцјена типа,
- индекс конформације,
- матична евиденција,

- SEUROP метод класирања полутки итд.

Израчунавање узгојне вриједности за поједине особине обавља се прописаним међународно признатим методама.

Грла која не задовољавају узгојне услове излучују се из активног дијела матичне популације.

Стварање нових генерација говеда остварује се узгојем у чистој крви и укрштањем.

Највећи генетски напредак остварује се генетском изградњом приплодњака те њиховим планским коришћењем на популацији појединих раса говеда.

Генетска изградња приплодњака спроводи се посебним узгојним методама и поступцима које се састоје од следећих дијелова:

- избор родитеља нових генерација приплодњака,
- парење изабраних родитеља,
- спровођење перформанс теста младих приплодњака,
- спровођење прогених тестова позитивно оцијењених приплодњака након завршетка перформанс теста,
- коришћење позитивно тестираних приплодњака на популацији путем вјештачког осјемењавања или природног припуста.

7. Учесници у спровођењу узгојног програма

Узгојни програм непосредно спроводи Агенција и узгајивачи власници квалитетно приплодних грла.

У спровођењу узгојног програма учествују и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Агенција за пружање стручних услуга у пољопривреди, научно истраживачке установе сточарског смјера, центар и станице за вјештачко осјемењавање, удружења и савези узгајивача.

8. Размјена података и објављивање резултата

Узгајивач је обавезан подносити Агенцији пријаву осјемењавања, телења, излучења из узгоја и угинућа.

Узгајивач је дужан придржавати се свих писаних упуштава за спровођење узгојно селекцијског рада.

Агенција је обавезна достављати узгајивачу податке о узгојним вриједностима животиња.

Резултате спровођења узгојног програма Агенција ће презентовати једном годишње учесницима у спровођењу узгојних програма.

Одлуке о јавном објављивању резултата, доноси министар пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Агенција задржава право да у сарадњи са институцијама, које испуњавају услове у складу са Законом о научноистраживачкој дјелатности и прописима у тој области, на научним скуповима и у научним часописима објави одређене резултате које имају за циљ промоцију говедарства и едукативну функцију, а нису на штету институција Републике Српске.

Завршна одредба

Овај узгојни програм ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Српске“.

Број: 01-33-18437/09

Датум: 16. децембра 2009. године

М И Н И С Т А Р

Др Радивоје Братић